

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-313-2-5>

**THE PHENOMENON OF UKRAINIAN MONARCHISM
AS A STAGE OF STATEHOOD**

**ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОГО МОНАРХІЗМУ
ЯК ЕТАП ДЕРЖАВНОСТІ**

Sivak V. M.

*Postgraduate Student at the Department
of General Theory of Law and the State
National University
“Odesa Law Academy”
Odesa, Ukraine*

Сівак В. М.

*аспірант кафедри загальної теорії
права та держави
Національний університет
«Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Сучасній юридичній науці, такому явищу, як український монархізм, його значення для державності, а також становленню держави слід приділити більше уваги. Сьогодні, теоретичного обґрунтування потребує питання щодо взаємозв'язку та ролі монархізму для української державності.

Видатний український історик, філософ, політичний та громадський діяч В'ячеслав Липинський, який був прихильником спадкової (династично-дідичної) концепції монархії, визначав, що монархізм допоможе забезпечити стабільність української державності і захистити її від анархії і повторення національних катастроф [5]. Варто зазначити, що В. Липинський, як і Ш. Моррас (французький письменник та один із лідерів роялістів) вважав, що лише спадкова монархія може захистити батьківщину від іноземних загарбників і внутрішнього ворога [3, с. 17]. Характерним є факт, що титул монарха в Україні мав різні назви, а саме: князь, король та гетьман. Говорячи про український монархізм потрібно також виокремити основні його історичні етапи: Київська Русь, Галицько-Волинське князівство, Козацька держава, Українська держава Павла Скоропадського. Ідея монархізму тісно пов'язана зі становленням та розвитком української державності.

Період Київської Русі ознаменував собою початок монаршої форми правління, влада князя обмежувалася боярською радою та віче, але беззаперечним фактом є те, що центральною постаттю в ієрархії тодішньої влади був князь. Звичайно, навіть після консолідації племен Русь не була класичною монархією на кшталт, сусідніх Франкської імперії Каролінгів, Болгарської або Моравської держав. Тут не було

централізованого державного апарату, і княжу волю втілювали в життя варязькі дружинники. Але уже існували деякі ознаки ранньофеодальної монархії: «людність розселялася за територіальним принципом (зберігши при цьому роди); князь-вождь мав владу гегемона, населення хаотично сплачувало данину (підкоряючись при цьому не княжим посланцям, а старійшинам власних родів). Вища державна влада у цей період мала військовий характер, і достеменно відомо, що перші руські князі були виборними» [7].

Після занепаду Київської Русі, а разом із нею князівської влади, продовження державотворчого процесу виразилося в утвердженні Галицько-Волинської держави. На тлі загального згасання самобутніх державотворчих процесів на руських землях, у несприятливих умовах політичного домінування Золотої Орди, галицько-волинські правителі перебрали і зберегли державну спадщину Русі. Вони змогли утримати власну династію, здатність проводити самостійну внутрішню і зовнішню політику і продовжили українську державотворчу традицію. У XIII ст. в очах європейців Галицько-Волинське князівство уособлювало Русь. Європейські правителі на чолі з папським престолом вважали галицько-волинських Романовичів законними правонаступниками володарів Русі і сюзеренами руських земель. Правовим підтвердженням цього стала коронація князя Данила Романовича у 1253 р. папським послом у Дорогичині. Папа Інокентій IV титулував галицько-волинського правителя «світлішим королем Русі» [1, с. 6].

Надалі, монархізм в Україні знаходить свою опору в консервативній ідеологічній течії. Український консерватизм, як своїми стихійними виявами, так і утвореними суспільно-політичними структурами відіграв неабияку роль у збереженні національної ідентичності та державно-політичному відродженні України. В історії нового часу він показував себе, зокрема, у спробах української шляхетської аристократії знайти спільну мову з козацтвом, утворити з ним єдиний фронт боротьби з Польщею і включитися в будівництво козацької держави, заснованої Богданом Хмельницьким. У цей період саме українська шляхта була носієм консервативних суспільних тенденцій, забезпечивши континуїтет державницьких традицій давньої Русі-України в нових умовах [6]. Таким чином монархізм оформлюється в специфічну для нашої держави форму – гетьманський монархізм (Гетьманат).

Гетьманат – наступний етап розвитку монархізму в нашій державі, науковці традиційно визначають два втілення Перший та Другий Гетьманати. Перший гетьманат припадає на епоху революцій і пов'язаний з такими славетними іменами, як Б. Хмельницький,

І. Мазепа, І. Скоропадський, П. Орлик та інші. Другий Гетьманат існував у 1918 році і пов'язаний з іменем П. Скоропадського [4]. Визначальною є теза про підгрунтя монархії: «Український монархізм має свої традиції та звичаї, а також характерну правову основу. Варто підкреслити, що поряд із монархічною владою завжди були контролюючі органи: козацька рада, шляхетські сеймики, чи представництво станів, та по своїй суті був не деспотичний, а станово-представницький, як це відповідало культурі тодішньої західної Європи» [2].

Український монархізм тісно пов'язаний з історією, народом та традиціями. Він є не просто черговою формою правління, які часто змінювали одна одну та домінували в різні історичні проміжки часу, монархізм несе в собі особливий ідеологічний напрям розвитку державності, адже є державницьким інститутом. Маючи певні схожості зі світовими монархіями, все-таки стоїть окремо.

Враховуючи вище наведені тези, можна дійти висновку, що український монархізм в різних його проявах, та на різних етапах розвитку держави, відіграв важливу роль саме у збереженні державності. Ця форма правління, безумовно з українськими особливостями, забезпечувала збереження державності. Слід погодитися із думкою теоретиків монархізму, що такий устрій захищав державу від внутрішніх та зовнішніх викликів. А монарх був гарантом утвердження держави, та складовою розвитку державності.

Література:

1. Галицько-Волинська держава: від князівства до королівства Русі // Володимир Жишківич, Ольга Щодра. Русь-Україна від княжої доби до епохи Ренесансу. *Науково-мистецький посібник «Художня культура України»*. 2016. Кн. 5. С. 4-13.
2. Галушко К. Український монархізм: від Рюриковичів до Скоропадських // 10 запитань історіку. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=fjxSZPrwtCI&list=PLz309URAQeSxNUoJEfjyZK1uOfsEUjqV6&index=29> (дата звернення: 23.02.2023).
3. Осташко Т. Україна В'ячеслава Липинського. Київ.: Темпора, 2022. 932 с.
4. Сухонос В. В. Запровадження в Україні одноособно-монархічної моделі інституту глави держави: проблеми, досвід, перспективи. URL: https://biem.sumdu.edu.ua/images/stories/docs/K_DPD/Zaprovadgennya_v_Ukraini.pdf (дата звернення: 20.02.2023)

5. Терещенко Ю. Еволюція монархічної концепції В'ячеслава Лириського – С. 384 – 387.

6. Терещенко Ю. Дух державності. *Український тиждень*. 2011. № 38 (203). URL: <https://tyzhden.ua/dukh-derzhavnosti/> (дата звернення: 24.02.2023)

7. Чорна К. П. Традиції державного управління у Київській Русі. *Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток»*. 2017. № 10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1239> (дата звернення: 19.02.2023)

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-313-2-6>

PEREYASLAV RADA: BETRAYAL OR REUNIFICATION WITH RUSSIA

Skyrta A. A.

*Postgraduate Student at the Department of Constitutional,
Administrative and Labor Law
«Zaporizhzhia Polytechnic» National University
Zaporizhzhia, Ukraine*

The Pereyaslav Rada of 1654 still causes a lively discourse in society at all levels. Representatives of the Ukrainian nationalist movement accuse Hetman Bohdan Khmelnytskyi of betraying the Ukrainian movement and thereby enslaving the Ukrainian state of the Cossack period. Representatives of the so-called «Russian world» use the Pereyaslav Rada in their narratives to demonstrate that Ukraine belongs to Russia. The outstanding Ukrainian historian Vyacheslav Lypynsky in his monograph «Ukraine at the Turning Point, 1657-1659. Notes on the History of Ukrainian State Building in the 17th Century» speaking about the Pereyaslav Treaty states that it is necessary to distinguish historical fact from the myths that subsequently appeared around it [3]. In this report, we will try to historically and objectively answer the question: «What is the place of the Pereyaslav Rada in the history of the formation of Ukrainian statehood?».

Before moving on to the Pereyaslav Treaty itself, we consider it necessary to examine the historical situation of the time in order to clarify the preconditions of this agreement, because as Ivan Lysiak Rudnytsky notes: «Pereyaslav was only one of the episodes, though obviously important, in the